

Utvärdering av Samverkans- projektet ”Sörmlands modell av Samverkan för ett Hälsosamt åldrande”

Om utvärderingsrapporten

FoU i Sörmlands utvärderingsrapporter beskriver en utvärdering av befintlig kunskap t ex projekt, och delprojekt. Utvärderingsrapporter kvalitetsgranskas av FoU-medarbetare (som inte är författare) med kunskap i ämnet.

Författare

Marina Arkkukangas, Anna Åkerberg

Datum och ort

2019-05-14, Eskilstuna

Sammanfattning

Region Sörmland arbetade under åren 2016–2018 med projektet ”Sörmlands modell av Samverkan för ett Hälsosamt åldrande” som var ett samverkansprojekt mellan Region Sörmland och Flens kommun. Samverkansprojektet syftade till att i samverkan utveckla befintliga strukturer i primärvården samt att utveckla kontaktvägar och samverkan med Flens kommun. FoU i Sörmland hade uppdrag av Regionen att utvärdera projektet. I september 2018 avbröts projektet strax innan interventionen skulle starta på vårdcentralerna i Flen.

För att regionen skulle kunna utvärdera det arbete som pågått fram till att projektet avbröts, har FoU i Sörmland haft i uppdrag att genomföra utvärderingen av projektet. Det här är en utvärdering av det arbete som genomförts fram till projektets avslut. Utvärderingen genomfördes genom sex intervjuer med nyckelpersoner för att få inblandade projektparters erfarenheter av det genomförda arbetet fram till avslut. Intervjuerna genomfördes mellan december år 2018 och januari år 2019. Resultat har sammanställts genom en kvalitativ innehållsanalys.

Resultatet presenteras i tre olika huvudkategorier; behov av klar och tydlig ledning, vikten av samordning och gemensamt mål, kunskap om varandra och ömsesidig respekt. Resultatet visar att ”Sörmlands modell av Samverkan för ett Hälsosamt åldrande” för med sig många lärdomar som är viktiga att ta hänsyn till i framtida planering och genomförande av samverkansprojekt. Några centrala lärdomar viktiga för samverkan utifrån denna utvärdering är: 1) tydlighet och stöd från ledning 2) planera för projektet gemensamt innan projektstart och under projektets gång 3) upprätta relationer och förtroende för varandra 4) tydlig projektplanering och kontinuerliga möten 5) samstämmighet kring målet med projektet.

Innehållsförteckning

Innehåll

Sammanfattning.....	i
Innehållsförteckning.....	iii
Bakgrund	1
Fyra hörnpelare för gott åldrande	2
Mål med projektet	3
Utvärdering av projektet.....	3
Metod.....	3
Resultat	3
Förutsättningar för samverkan	4
1.Behov av klar och tydlig ledning	4
2.Vikten av samordning och gemensamt mål.....	5
Samordnad planering.....	5
Idéburet Oberoende Partnerskap.....	5
3.Kunskap om varandra och ömsesidig respekt.....	6
Ömsesidig respekt.....	6
Diskussion.....	6
Referenser	8
Bilagor	9
Bilaga 1 Utvärderingsfrågor	9

Bakgrund

Region Sörmland arbetade under åren 2016–2018 med projektet ”Sörmlands modell av Samverkan för ett Hälsosamt åldrande” som var ett samverkansprojekt mellan Region Sörmland och Flens kommun. Regionen, kommunen och lokala vårdcentraler i Flen deltog i projektet. Även andra aktörer med verksamhet riktad till målgruppen äldre, exempelvis ideell sektor, blev inbjudna att delta. Målet var att hitta en modell som skulle provas och därefter även ges möjlighet att kunna implementeras i hela Regionen och kommunerna i Sörmland. FoU i Sörmland fick uppdrag av Regionen att utvärdera projektet.

Under stora delar av 2017 var projektet lågintensivt på grund av byte av projektledare samt ändrad riktning av Samverkansprojektet (hädanefter benämnt enbart ”projektet”). Enligt underskrivet direktiv 22 mars 2018 fastställdes målen;

Effektmål: vid projektets slut har målgruppen 65 år och äldre, med fokus på yngre äldre, i Flens kommun i samband med ordinarie besök på vårdcentralen på olika sätt erbjudits möjlighet att delta i av kommunen sammanhållna lokala aktiviteter inom fysisk aktivitet, matvanor, social gemenskap, meningsfullhet och delaktighet och därmed fått bättre förutsättningar för ett hälsosamt åldrande.

Projektmål: när projektet är avslutat finns större erfarenhet och slutsatser kring samverkan mellan primärvård och kommunen. Behovet av kontaktvägar mellan vårdcentralerna och kommunen för åldersgruppen och sammanhanget är undersökta och testade Utvärdering av projektets samverkan har skett.

Projektet skulle även bidra till;

- Regionens vision - Det öppna landstinget för jämlik hälsa och levande kultur i en hållbar, livskraftig region
- Regionens mål att bli Sveriges friskaste län 2025
- Att skapa samhälleliga förutsättningar för en jämlik och god hälsa för Sörmlands befolkning

Arbetet utgick ifrån Region Sörmlands deltagande i Folkhälsomyndighetens regeringsuppdrag från år 2011 för att ta fram vägledning i hur man kan samverka för att främja äldres hälsa. Fyra vårdcentraler och tre kommuner deltog i det arbetet från Sörmland, där resultatet bland annat visade att bred samverkan mellan vårdcentral, kommun och ideell sektor bidrar till förbättrad hälsa och ökad livskvalitet för målgruppen (Folkhälsomyndigheten, 2019).

I Flens kommun tog man vara på resultatet från den nationella satsningen år 2011, genom att den ideella sektorn engagerades för att skapa ett brett utbud av aktiviteter och genom att möta de behov som identifierades i kontakterna med deltagarna. Samverkan mellan kommun och ideell verksamhet var en viktig del av samverkansmodellen då de ideella insatserna gav ett mervärde och bidrog till ökade resurser i det hälsofrämjande arbetet. Flens kommun har drivit ett projekt parallellt med samverkansprojektet; att ta fram aktiviteter för den ”yngre äldre” målgruppen i samverkansprojektet, ”Fler friska år i Flen”.

År 2018 fanns 4059 äldre personer i ålder 65–84 i Flens Kommun, och av dessa uppsökte 3631 personer vårdcentralen av olika orsaker. Av de 3631 personer som besökte vårdcentralen fick 906 personer hälsosamtal där behoven identifierades som mer stöd i hälsorelaterade frågor.

Fyra hörnpelare för gott åldrande

För att ge förutsättningar för ett hälsosamt åldrande baserat på evidens finns fyra hörnpelare som ringar in dessa områden: social gemenskap och stöd, meningsfullhet, fysisk aktivitet och goda matvanor (Statens Folkhälsoinstitut (FHI),2009).

Social gemenskap och stöd

Socialt stöd och relationer med familj och vänner är betydelsefullt för ett gott åldrande. Mötesplatser är en viktig del där de äldre kan uppleva social gemenskap som bidrar till att stärka individens självbild och ökar känslan av tillhörighet och meningsfullhet och främjar deltagande i det dagliga livet. Socialt stöd kan även bli en ingång till fysisk aktivitet och goda matvanor.

Meningsfullhet

Att ha en meningsfull tillvaro och känna sig delaktig och behövd i samhället eller i en mindre krets är viktigt för alla. Meningsfullhet kan även vara att klara sig själv och att kunna ägna sig åt sina intressen i livet. Meningsfullhet är individuellt och vad som är meningsfullt för en person behöver inte vara det för en annan. Vardagsrutiner – som att handla, laga mat eller besöka vänner – värderas högt.

Fysisk aktivitet

Det är väl känt idag att en av de insatser som har den största positiva effekten på människors hälsa är fysisk aktivitet. Hälsovinster är i stort sett desamma för äldre personer som för yngre.

Goda matvanor

Goda matvanor och måltidssituationen bidrar till välbefinnande och god hälsa. Äldre behöver regelbundna och varierande måltider som innehåller t ex frukt, bär, grönsaker, fisk och fiberrika livsmedel. Men matvanor handlar inte bara om näring och energi utan även om njutning, vilket är en bidragande faktor till välbefinnande.

I projektet var interventionen att de fyra områdena för gott åldrande skulle implementeras i samband med det rådgivande hälsosamtalet, om personen visade sig vara mottaglig för detta. Vid beredskap till förändring skulle personen erbjudas kommunens aktiviteter. Interventionen med hälsosamtalen på vårdcentralen planerades att pågå från september till december år 2018. De personer som genomförde samtalen är utbildade i samtalsmetoden ”motiverande samtal”, där personens egen motivation till förändring är i fokus. Vid samtalet kan identifiering av behov av aktiviteter som inryms i de fyra hörnpelarna uppstå och personen ska då erbjudas passande aktivitet från kommunens utbud.

Mål med projektet

Effektmål

Vid projektets slut har målgruppen 65 år och äldre, med fokus på yngre äldre, i Flens kommun i samband med ordinarie besök på vårdcentralen på olika sätt erbjudits möjlighet att delta i av kommunen sammanhållna lokala aktiviteter inom fysisk aktivitet, matvanor, social gemenskap, meningsfullhet och delaktighet och därmed fått bättre förutsättningar för ett hälsosamt åldrande.

Projektmål

När pilotprojektet är avslutat finns större erfarenhet och slutsatser kring samverkan mellan primärvård och kommunen. Behovet av kontaktvägar mellan vårdcentralerna och kommunen för åldersgruppen och sammanhanget är undersökta och testade. Utvärdering av projektets samverkan har skett.

Utvärdering av projektet

I september 2018 avbröts projektet strax innan interventionen skulle starta på vårdcentralerna i Flen. För att regionen skulle kunna utvärdera det arbete som pågått fram till projektet avbröts, har FoU i Sörmland haft i uppdrag att genomföra utvärderingen av projektet. Det här är en utvärdering av det arbete som genomförts fram till projektets avslut. Intervjuer med projektparter genomfördes för att få inblandade projektparters erfarenheter av det genomförda arbetet i projektet fram till dess avslut. Därav var syftet med utvärderingen att undersöka samverkan mellan projektparterna i projektet ”Sörmlands modell av Samverkan för ett Hälsosamt åldrande” fram till dess avbrott, för att kunna ta lärdom om de erfarenheter som projektet bidrog till.

Metod

Under december 2018 och januari 2019 genomfördes sex intervjuer med i projektet involverade personer från regionen och kommunen i Flen. Respondenter var identifierade nyckelpersoner som varit delaktiga i projektet. Intervjuerna genomfördes via Skype, telefon och fysiska möten. En person genomförde intervjuerna utifrån en framtagen intervjuguide innehållande totalt nio frågor (en inledande fråga och åtta huvudfrågor, se bilaga 1). En observatör förde anteckningar under intervjuerna. Varje intervju inleddes med att de två personerna presenterade sig och att information gavs om hur intervjun skulle genomföras. Intervjuerna tog mellan 30–45 minuter att genomföra. Samtliga intervjuer sammanställdes skriftligen och en noggrann genomläsning utfördes för att få en förståelse för innehållet. Både intervjuare och observatör medverkade i denna process. Efter genomläsning plockades meningsbärande enheter ut från texten och sammanställdes i ett schema som kodades och delades in i tre kategorier, se figur 1.

Resultat

Respondenterna gav likvärdiga beskrivningar av vad en god samverkan är, och vad som krävs för att kunna lyckas samverka. *”Överens om målbild, tydlig projektplan, vem gör vad och vart samverkar vi - detta behöver vara jättetydligt”* (Intervju 5). Även ambitionen

och fokus för samverkan lyftes av vissa respondenter. ”*Vilken samverkan vill vi ha? Behovet i fokus... det är behovet vi ska möta med samverkan, inte samverka för att samverka*” (Intervju 2). De flesta respondenter gav även en positiv bild av fortsatt samverkan. ”*Vi får inte ge upp – vi måste samverka!*” (Intervju 5) ”*Vi borde göra om projektet*” (Intervju 1).

Förutsättningar för samverkan

Det finns några grundläggande förutsättningar som måste skapas för att samverkan ska fungera. Analysen genererade tre områden som identifierades utifrån intervjuer som tolkats vara av stor vikt för samverkan, se figur 1.

Figur 1. Illustration av de tre identifierade områdena som är viktiga för samverkan.

1. Behov av klar och tydlig ledning

Respondenterna uppgav genomgående ett behov av stöd från närmaste chef och beslutsfattare som viktigt för att driva och genomföra ett gemensamt samverkansprojekt. Det uppgavs även viktigt att ha en ledning som tar ansvar för och backar upp projektet med sig, vilket påvisar respekt gentemot samverkanspartner. ”*Det fungerade bra på golvnivå men inte på styrnivå*” (Intervju 6).

Den ena projektparten har genomgående en mer formell väg till beslut vilket uppges som att vara mera ”byråkratiskt”. Under projekttiden ändrades förutsättningarna ekonomiskt vilket försvårade och förändrade genomförandet för denna projektpart. Det är även viktigt att ha tydliga avtal med vad som ska levereras och av vem och när. Om detta avtal inte följs ska en tydlig kommunikation ske för att inte skapa missförstånd mellan parter.

2. Vikten av samordning och gemensamt mål

Den gemensamma målsättningen för projektet uppgavs otydlig för alla medverkande parter. De två olika projekten uppges ha olika mål och det gemensamma målet var oklart. De flesta av respondenterna uppgav att det inte blev någon samverkan mellan projektparterna. Några reflektioner var att den ena projektparten var mer intresserad av samverkan medan den andra parten var mer intresserad av att föra aktiviteter vidare. Vid ett flertal tillfällen uppgav några av respondenterna att det inte fanns något gemensamt projekt, däremot fanns det två olika projekt med olika målsättningar. *”Dessa två projekt skulle tillsammans skapa en gemensam samarbetsyta”* (Intervju 2). Ett annat problem som uppstod var att det fanns olika målgrupper i de två olika projekten, vilket försvårade genomförandet av projektet. Det framkom att den ena projektparten inte kunde begränsa målgruppen till äldre personer kring pensionsåldern, vilket breddade målgruppen från att ha riktat sig mot personer kring pensionsålder, som kunde behärska svenska språket i tal och skrift, till att inkludera alla äldre över 65 år i Flens kommun.

Samordnad planering

Alla respondenter uppgav att det fanns ett starkt behov av en gemensam planering. Under samverkansprojektets gång genomfördes få gemensamma möten och den transparens som fanns vid projektstart avtog med tiden allteftersom projektet framskred. *”Det har varit några få möten med chefer, väldigt få möten och väldigt formella, vi stod långt ifrån varandra...”* (Intervju 4).

Det uppgavs som svårt att få till samordning när den ena projektparten fick byta projektledare mitt i projektet, vilket även ledde till att denna projektpart förändrade projektplaneringen vid detta byte. Konsensus fanns för att fler möten, där möjlighet att diskutera och reflektera skulle ha varit avgörande för att projektet skulle ha lyckats. Vårdcentraler som skulle ha genomfört själva interventionen blev aldrig delaktiga i planeringen, dock har fortsatt samarbete skett mellan den ena projektparten och vårdcentralerna, gällande Fysisk aktivitet på Recept (FaR). Lokalt uppgav alla respondenter att ena projektpartens projekt föll väl ut och att det engagerade många nyblivna pensionärer i kommunen att delta i arrangerade aktiviteter. Däremot fanns ingen hållbar plan för att bibehålla aktiviteterna i kommunen och projektet planeras, trots sin framgång, att avslutas i mars 2019.

Idéburet Oberoende Partnerskap

Ett av de positiva resultaten av samverkansprojektet som alla respondenter uppgav, var samordningen kring IOP= Idéburet Offentligt Partnerskap. Här samverkade båda projektparterna och Länsbildningsförbundet kring ett inspirationsmaterial om ekonomi och hälsa för nyblivna pensionärer. *”Vi tog fram studiematerial tillsammans med civilsamhället, och det var ett bra samarbete”* (Intervju 1).

Förankring utfördes av den ena projektparten genom framskrivning av direktiv, i den andra projektpartens kommun inom ramen för projektet och i Länsbildningsförbundet genom förankring i studieförbundsgruppen. Syftet med Partnerskapet var att finna former för långsiktig samverkan i att skapa förutsättningar för ett hälsosamt åldrande genom att ta fram, genomföra och underhålla utbildningar/studiecirklar riktade till den tredje åldern,¹ för ett hälsosamt åldrande. Materialet var tänkt att kunna användas i länets

¹ den tid som vi lever som pensionär

samtliga kommuner, för olika målgrupper och samarbetet skulle ligga till grund för en fortsatt samverkan. Samarbetet med IOP var en framgång, finansiering och samarbete fungerade bra, funderingar kring varför IOP fungerade bra var att beslut om att genomföra IOP var förankrat och togs på rätt nivå i organisationen.

3. Kunskap om varandra och ömsesidig respekt

Förväntningarna före projektstart var höga för de flesta av respondenterna. Det uppgavs både vara höga förväntningar på projektet i sig men även höga förväntningar på de olika projektparterna. *”Tillsammans kan vi göra mycket, och det var en positiv start som skapade höga förväntningar”* (Intervju 6). *”Förväntan var att utveckla tydligare arbetsmetoder /modeller för att föra in i hela Sörmland”* (Intervju 3).

Även en del personliga förväntningar fanns på projektet. En av de förväntningar som uppgavs var att skapa samarbete med vårdcentralerna, men det uppgavs som ett misslyckande i projektet. Några av respondenterna uppgav även behov av att få kunskap om den andra projektpartens projekt, medan det också fanns argument att inte gå in i varandras projekt. Här fanns en motstridighet som uppgavs borde ha kunnat tydliggöras från projektstart.

Ömsesidig respekt

Återkommande uppgav respondenterna att samverkan är personbundet, samverkan måste fungera både mellan personer som arbetar i ett samverkansprojekt och mellan projektparterna. *”det måste klicka mellan individer för att samverkan ska gå bra”* (Intervju 5). Om inte en tydlig dialog och kommunikation finns är det lätt att det uppstår missförstånd. Reflektion fanns över hur viktigt det är att ha modet att diskutera personliga relationer i ett projekt. Detta uppgavs vara en förutsättning för att ett samverkansprojekt med många inblandade projektparter skulle kunna fungera på ett tillfredsställande sätt.

Diskussion

Denna utvärdering visar på tre områden som identifierats som viktiga för samverkan utifrån de genomförda intervjuerna; *behov av klar och tydlig ledning, vikten av samordning och gemensamt mål, och kunskap om varandra och ömsesidig respekt.*

Den mest framgångsrika faktorn i projektet var samarbetet kring IOP. Den gemensamt genomförda IOP hade en tydlig planering och alla medverkande hade ett gemensamt mål, samt arbetade gemensamt med att genomföra aktiviteten. Utöver IOP uppgav samtliga respondenter att projektet var intressant och viktigt och alla hade höga och många förväntningar från start, vilket talar väl för ett fortsatt intresse för kommande framtida samverkansprojekt.

Det är väl känt att det finns problematik kring samverkan mellan organisationer där motstridiga mål och prioritering av den egna verksamheten är faktorer som kan försvåra (Svensson och Theiler, 2017). Det har även visat sig att gynnande faktorer för samverkan är tydlig kommunikation, samlade möten, tydligt ledarskap, användning av samma arbetsmetod, goda relationer och kunskap och engagemang för samverkan. I denna utvärdering kan man utläsa att dessa faktorer var viktiga, vilket talar för att en tydligare gemensam struktur och planering skulle ha varit främjande för samverkan.

Samarbete är tidskrävande och för att kunna samverka behövs tid, tid att lära känna varandra och förståelse för varandra och för projektet. Att planera för och att hålla kontinuerliga möten minskar misstron och misstänksamheten mellan parterna. Ett förtydligande av roller och att arbeta tillsammans i team är också en viktig förutsättning för samverkan.

Paralleller kan dras till vad som tidigare visat sig vara viktigt för samverkan och vad som framkommit av intervjuer i denna utvärdering. Respondenterna uppgav att de saknade gemensamma möten, att träffas regelbundet, att arbeta tillsammans och inte i parallella spår. En okunskap om varandras organisationer uttrycktes, vilket talar för att det fanns ganska många hinder för att samverkan skulle ske.

Projektet ”Sörmlands modell av Samverkan för ett Hälsosamt åldrande” förde med sig många lärdomar som är viktiga att ta hänsyn till i framtida planering och genomförande av samverkansprojekt. Avslutningsvis så kan några centrala lärdomar dras utifrån denna utvärdering:

1. Tydlighet och stöd från ledning
2. Planera för projektet gemensamt innan projektstart och under projektets gång
3. Upprätta relationer och förtroende för varandra
4. Tydlig projektplanering och kontinuerliga möten
5. Samstämmighet kring målet med projektet

Referenser

Folkhälsomyndigheten. Samverkansmodell. Från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/halsa-i-olika-grupper/halsosamt-aldrande/samverkansmodell/>

Statens Folkhälsoinstitut (2009). Det är aldrig försent 2009, Rapport 2009:18. Växjö

Svensson, S och Theiler, C Samverka är lätt men samtidigt så svårt. 2019-01-31
<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1141595/FULLTEXT02.pdf>

Bilaga 1 Utvärderingsfrågor

Inledande fråga Kan du berätta om din roll och när du kom in i samverkansprojektet?

Huvudfrågor

1 Vad hade du för förväntningar på samverkansprojektet?

2 Vad var målet med samverkansprojektet?

3 Hur uppfattar du att projektplaneringen för samverkansprojektet har fungerat?

4 Hur anser du att samarbetet mellan projektparterna (landstinget och kommunen) har fungerat?

5 Kan du beskriva vad ni skulle samverka om?

6 Utifrån ditt deltagande i projektet, kan du beskriva din uppfattning om projektet? Något som var bra? Mindre bra?

7 Vad anser du är viktigt för att driva ett gemensamt samverkansprojekt mellan olika projektparter?

8 Har du några övriga kommentarer?
